

Dezavantajlı Gruplar – Psiko-Sosyal Ve Manevi Bakım

Grafiker Yayınları, 2016

Editörler: İhsan ÇAPCIOĞLU – Fatma Zeynep BELEN

Ayşe Derya Saraçoğlu*

Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Sosyal Hizmet Bölümü, İstanbul

derya.saracoglu@sbu.edu.tr

Geliş Tarihi: 12/03/2019 Kabul Tarihi: 27/03/2019

Günümüz toplumlarında dezavantajlı grupların kapsamı genişlemekte ve sayıları da her geçen gün artmaktadır. Dezavantajlı grupların sorunlarını çözmeye ve topluma entegrasyonlarının sağlanması noktasında birçok farklı uygulama yapılmaktadır. İlave olarak, dezavantajlı gruplara yönelik olarak manevi bakım ve rehberlik uygulamaları gittikçe önem kazanmaktadır. Bu uygulamalar; dini kurumlar, sivil toplum örgütleri, belediyeler vb. kamu kuruluşlarınınca gerçekleştirilmektedir.

Manevi bakım ve uygulamalar, sosyal hizmet uygulamalarının inanç ve din temelli bir yönü olarak karşımıza çıkmaktadır. Manevi bakım, “insanların acılı, sıkıntılı, üzüntülü, korkulu, yalnızlık ve ümitsizlik hallerinde, ani değişimlerle gelen (hastalık, ameliyat, mahkumluk, askerlik, sakatlık, afet, yaşlılık gibi) kriz durumlarında, onların yanında olmak; onlara din ve inanç açısından destek olabilmek, varsa sorun ve sorularına danışmanlık etmek; adet ve ibadetlerini yerine getirebilmelerinde rehberlik, varlıklarına bir mana, hayatlarına yeni bir anlam verebilmede eşlik edebilmektir” (Karagül, 2012:7). Mevcut çalışmada seçilen Avrupa ülkeleri incelenerek manevi bakım uygulama örnekleri ele alınmıştır.

Dezavantajlı Gruplar – Psiko-Sosyal ve Manevi Bakım başlıklı eser; Avrupa Birliği Eğitim ve Gençlik Programları Merkezi Başkanlığı (Türkiye Ulusal Ajansı) tarafından desteklenen, proje ortakları arasında Kırıkkale İl Müftülüğü, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Diyanet İşleri Başkanlığı Din Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Kırıkkale ve Kırklareli’de yer alan dezavantajlı grup derneklerinin yer aldığı “Dezavantajlı Gruplara Sunulan Rehberlik Hizmetlerinin AB Ülkelerinde İncelenmesi” ve “Dezavantajlı Gruplarla İlgili Kurumlarda Manevi Bakım ve Psiko-Sosyal Bakım Uygulamalarının İncelenmesi” başlıklı iki proje kapsamında katılımcıların gözlem ve değerlendirmelerini içeren makaleler ve proje izlenimlerinden oluşmaktadır.

İlk proje ile Avrupa Birliği ülkelerinden Almanya, Finlandiya, Slovakya ve İngiltere’deki

dezavantajlı gruplara yönelik rehberlik sisteminin yerinde görülüp incelenmesi, deneyimlerin paylaşarak yaygınlaştırılması ve kurumlar arası işbirliği ile yeni modellerin geliştirilmesine katkıda bulunulması hedeflenmiştir (Çapcıoğlu ve Belen, 2016:5). İkinci proje ile de dezavantajlı gruplara yönelik iyi uygulama örneklerinin bulunduğu İspanya, Almanya ve Macaristan’da dezavantajlı grupların manevi, psiko-sosyal bakım uygulamalarının katılımcılar tarafından yerinde görülerek incelenmesi, böylece iyi uygulama modellerinin ve öğrenilen deneyimlerin basılı, görsel, sosyal medya ve internette yaygınlaştırılması, formasyon ve yeterliliklerinin artırılması konsorsiyum üyelerinin bağlı oldukları birimlerin dezavantajlı gruplara dair sosyal politikalarını belirlemesi, kurumlar arası işbirliği ağının geliştirilmesi ve Onuncu Kalkınma Planı’nda dezavantajlı grupların entegrasyonuna ve fırsat eşitliğine dair stratejik hedeflerin gerçekleştirilmesi konularında katkı sağlanması amaçlanmıştır (Çapcıoğlu ve Belen, 2016:6).

Dezavantajlı Gruplar – Psiko-Sosyal ve Manevi Bakım kitabında Avrupa Birliği ülkelerinden; Almanya, İspanya, İngiltere, Slovakya, Finlandiya ve Macaristan’da dezavantajlı gruplara yönelik rehberlik ve manevi bakım uygulamaları örnekleri ele alınarak, örneklerin yerinde incelenmesi, bu alanda kaynak teşkil etmesi, iyi örneklerin uygulamalarının yaygınlaştırılması amaçlanmıştır. Eser, makaleler ve proje izlenimleri olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Bu iki bölümde toplamda dokuz makale ve dokuz proje izlenimi yer almaktadır. Bunlara ilave olarak mevcut eserde proje raporuna, projeye dair haberlere ve proje katılımcılarının özgeçmişlerine de yer verilmiştir.

“Dezavantajlı Gruplara Yönelik Manevi ve Psiko-Sosyal Bakım Uygulamaları: Sevilla Örneği” başlıklı ilk makalede yazar İspanya’daki Cartias konfederasyonu uygulamalarını, Sevilla’daki manevi bakım uzmanlarının özelliklerini ve Federasyonunu ele almaktadır. Sevgi anlamına gelen Cartias, kiliseye bağlı bir kurum olarak görev

* Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Sosyal Hizmet Bölümü, Araştırma Görevlisi, derya.saracoglu@sbu.edu.tr

yapmaktadır. Engelliler, yaşlılar, hastalar, yoksullar ve işsizlere yönelik çalışmaları bulunduğu belirtilen Cartias'ın hedef kitlesinin genişliği göze çarpmaktadır. "Cartias İspanya", ulusal düzeyde sosyal adalet ve entegrasyon, barınma, sağlık, işsizlik, göçmenler ve bilimsel araştırma üzerine; uluslararası düzeyde ise öncelikle acil yardım, kalkınma, felaket mağdurlarına rehabilitasyon, yoksulluğun ortadan kaldırılması, eğitim ve kapasite geliştirme gibi konular üzerine yoğunlaşmaktadır (Belen, 2016a:20).

Yazar, Sevilla'daki manevi bakım alanında çalışan kişilerin teoloji eğitimlerinden sonra felsefe, sosyoloji, tıp, hemşirelik gibi ikinci bir alanda da yüksek lisans ve/veya doktora yaparak alana hazırlanmış olduklarını belirtmektedir. İlâveten, bu kişilerin çalışmalarının merkezine insan sevgi ve saygıyı yerleştirdiklerini gözlemlemiştir.

Federasyonu ile de İspanya'da nadir hastalıklara yakalanan kişilere ve ailelerine psiko-sosyal bakım hizmeti sunulmaktadır. Neticede, Sevilla örneğindeki uygulamalar, dezavantajlı grupların risk grubu olmaktan çıkarılmasına yönelik çalışmalar planlandığını ortaya koymaktadır (Belen, 2016a:34).

Makalenin sonuç ve öneri bölümünde, makale içerisinde detaylıca ele alınan Cartias uygulamasının, ülkemizde hangi kurum/kuruluşlara bağlı olarak ve nasıl uygulanabileceğine dair değerlendirmelerde bulunulmamış olması bir eksiklik olarak göze çarpmaktadır.

"Psiko-Sosyal Destek ve Manevi Bakım Uygulamaları: Budapeşte Örneği" başlıklı makalede Budapeşte'de dezavantajlı gruplara yönelik psiko-sosyal destek ve manevi bakım hizmeti sunan kurumlar incelenip, yetkili ve uzmanlarla görüşülerek edinilen bilgiler derlenmiştir. Manevi bakım süreci ele alındığında, psiko-sosyal destek ve manevi bakım veren personelin nitelikleri ve süreç boyunca ön planda tutulması gereken bilişsel ve duyuşsal referansların önemi göze çarpmaktadır.

Mevcut çalışmada, manevi bakım hizmeti sunan kurum-kuruluşlar ve aynı zamanda bu hizmeti sunan personelin yetiştirildiği yüksek öğretim kurumları incelenmiştir. Proje kapsamında incelenen yardım kuruluşlarında, Macaristan'da dezavantajlı gruplar arasında evsizlerin öne çıktığı görülmektedir. Bu durum, ülkelerin sosyo-kültürel ve tarihsel arka planlarına göre sahip oldukları dezavantajlı grupların çeşitlilik gösterebileceğinin de bir örneğidir. Sayılarının fazlalığı nedeniyle Macaristan'daki yardım kuruluşlarının faaliyetlerinin de evsizler üzerine yoğunlaştığı tespit edilmiştir.

İncelenen yükseköğretim kurumlarında ilahiyat fakültesi bünyesinde, manevi bakım hizmeti sunan personeli yetiştirmek üzere "Pastoral Care" isimli ayrı bir bölümün lisans düzeyinde mevcut olduğu görülmüştür. 6 yıl süren bu eğitim

kapsamında, öğrenciler 1,5 yıl boyunca da çeşitli kurumlarda staj yaparak hem teorik hem de pratik bilgiler edinerek yetiştirilmektedirler.

Yazarın makalede, ülkemizde manevi bakım uzmanı yetiştirilmesine yönelik Macaristan örneği üzerinden sunduğu öneriler (Çapcıoğlu ve Çapcıoğlu, 2016: 66-67) uygulanabilirliği ve ülkemize uygunluğu açısından işlevsel niteliktedir.

Eserin üçüncü makalesi olan "Dezavantajlı Gruplara Yönelik Rehberlik Uygulamaları: Almanya, İngiltere, Finlandiya ve İngiltere Örneği"nde dezavantajlı grupların topluma entegrasyonunu sağlamak üzere gerçekleştirilen rehberlik hizmetleri incelenmiştir. Almanya'da sosyal devlet anlayışının mevcut olması sebebiyle dezavantajlı gruplara yönelik hizmetler vakıflar aracılığıyla ve devlet desteğiyle yürütülmektedir. Almanya'da sosyal hizmetlerle ilgili olarak "kasalar" oluşturulmakta, bu kasalar bakım, emeklilik, sağlık, kaza vb. kasalar olarak gruplara ayrılmaktadır. Bu uygulamalar kişilerin çeşitli sebeplerle dezavantajlı hale gelmeleri durumunda aktif hale gelmektedir. Almanya örneğinde ele alınan yedi farklı kurum-kuruluş gözlemlendiğinde yaşlılar, engelliler, çocuk ve gençler, aileler ve psikolojik rahatsızlığı olanlara yönelik olarak ayrı ayrı faaliyetlere bulunulduğu, alanda mikro çalışmalar yapıldığı görülmektedir.

Finlandiya'da dezavantajlı gruplara rehberlik uygulamaları gönüllü kuruluşlar, sendikalar ve vakıflar aracılığıyla yürütülmektedir. Finlandiya'da genel olarak dezavantajlı gruplar yönelik istatistik veriler ışığında problem tespiti yapıldığı ve çözüm yollarının araştırıldığı görülmüştür (Belen, 2016b:82-83). Gözlemlenen kurum ve kuruluşlar incelendiğinde Finlandiya'da madde bağımlıları, engelliler ve yaşlılarla ilgili rehberlik uygulamalarının yoğunlukta olduğu gözlemlenmiştir.

İngiltere'de incelenen merkezler; ağırlıklı olarak bağımlılara, engellilere, gençlere, yaşlılara ve gençlere yönelik olarak hizmet vermektedirler. İngiltere'deki bağımlı oranları her şehirde bir bağımlılık ve rehabilitasyon merkezi olmasını gerektirecek kadar yüksektir. Aynı zaman da cinsel yaşamın çok erken başlaması gençlere yönelik olan hizmetleri bu yöne şekillendirmiştir. Bu durum bize Macaristan örneğinde de görüldüğü üzere, ülkelerin farklı dezavantajlı gruplarda yoğunluğa sahip olduklarını ve faaliyetlerini de bu yönde şekillendirdiklerini göstermektedir.

Bu araştırma neticesinde, yazarın en önemli önerilerinden bir tanesi, ülkemizde dezavantajlı grupların ülke ve bölge bazında tespit edilmesi ve bunlara yönelik olarak mikro ve makro çözüm politikalarının üretilmesi olduğu görülmektedir. Ülkemizde, son dönemde gelen yoğun göç dalgası neticesinde, mülteci ve sığınmacılardan oluşan yeni bir dezavantajlı grup oluşmuştur. Sadece bu örnek

bile, dezavantajlı gruplara ve sorunlarına dair yapılacak olan mikro çalışmaların önemini gözler önüne sermektedir.

“Dezavantajlı Gruplara Yönelik Rehberlik Uygulamaları: Slovakya Örneği” başlıklı dördüncü makalede; madde bağımlıları, engelliler, şiddet mağdurları, çocuklar ve suçlulara yönelik rehberlik uygulamaları ele alınmıştır. Slovakya’da madde bağımlılarına yönelik hizmet veren toplamda 22 merkezde bağımlıların tedavi edilmesi ve sonrasında topluma entegrasyonlarına yönelik eşitli hizmetler verilmektedir. Engellilerin entegrasyonu sürecinde Slovakya’da Birleşmiş Milletler Engelli Hakları Sözleşmesi’nin öngördüğü AB standartlarının uygulandığı gözlemlenmiştir. Şiddet mağdurlarına yönelik hizmetin ise ulusal ve yerel kuruluşlar tarafından verildiği belirtilmiştir. Genelde AB ülkelerinde olduğu gibi Slovakya’da da devlet, vatandaşların her türlü güvenliğini sağlamakla görevli olduğu için, şiddet mağdurlarına yönelik olarak da tazminat ödemek durumundadır.

Slovakya’da devlet koruması altında olan çok sayıda çocuk vardır. Aile veya akrabalarının yanında bakımı mümkün olmayan çocuklar daire sistemi veya yurt sistemi şeklinde devlet himayesinde bakılmaktadır. Slovakya, suç oranları incelendiğinde kadınlarına suça karışma oranlarının az olduğu, kadınlar ve çocuklar arasında en çok işlenen suçun da hırsızlık olduğu belirtilmektedir. Emniyet birimleri önlem ve bilinçlendirme faaliyetlerini önemsemekte ve ana okulundan itibaren başlatılmaktadır.

Eserin beşinci makalesi olan “İslam Medeniyetinde Daru’r-Raha Geleneği ve Bu Geleneğin Batı Medeniyetindeki Bir Benzeri: Sivas ve Sevilla Örneği”nde Daru’r Raha geleneği, bu geleneği besleyen saikler detaylıca anlatılmış ve işlevsel olarak benzeri olduğu düşünülen Sevilla’daki San Jorge Huzurevi örneği de ele alınmıştır. “İlk İslam devletlerinde benzerleri bulunmakla birlikte Anadolu coğrafyasında Selçuklu Devleti bünyesinde kurulan Daru’r-Raha müessesesi Anadolu’da ilk olması hasebiyle ayrı bir öneme sahiptir. Sivas’ta kurulan Daru’r-Raha yaşlıların, yetimlerin, engellilerin, fakirlerin ve miskinlerin sığınağı ve barınağı olarak inşa edilmiştir” (Yıldırım, 2016a:134). Daru’r-Raha’nın gelir kalemlerini İslam fıkhnın en temel konuları arasında yer alan zekat, sadaka, sadaka-i fitir, kurban, nezir, kaffaret ve vakıf oluşturmaktadır.

San Jorge Huzurevi ise, Daru’r-Raha geleneğinin bir benzeri olarak ele alınmıştır ancak hizmet kapsamlarının genişliği noktasında aralarında büyük farklılıklar vardır. Bu farklılık sebebiyle karşılaştırılmalarının işlevsel sonuçlar ortaya çıkarmadığını belirtmek gerekmektedir. San Jorge Huzurevi sadece yaşlılara hizmet verirken, Daru’r-Raha çok çeşitli dezavantajlı gruplara yönelik hizmet sunmaktadır. İlaveten San Jorge

Huzurevi’nde sağlık hizmetlerinin yanı sıra Kilise’nin tayin ettiği bir rahip tarafından huzurevi sakinlerine manevi destek hizmetleri de sunulmaktadır.

Altıncı makale olan “Katolik Kilisesinin Dezavantajlı Gençlere Yönelik Uygulamaları: Sevilla Örneği” başlıklı makalede öncelikle İspanya’daki eğitim sistemine değinilmiş daha sonrasında Katolik Kilisesi’ne bağlı olan Salesiano Koleji Katolik Okulu ele alınmıştır. Bu okulda verilen eğitim de din eğitimi, dezavantajlı öğrencilerin eğitimi ve mesleki eğitim merkezi başlıkları çerçevesinde detaylandırılarak anlatılmıştır. Makalenin başlığıyla uyumlu olarak daha ziyade dezavantajlı gençlere yönelik olan eğitimle ilgili gözlemlere yer verilmesi beklenirken bu konuya çok az değinildiğini belirtmek gerekmektedir. Katolik okulu olması sebebiyle, Salesiano Koleji’nin dini eğitim ağırlıklı olduğu, bu eğitimin; din dersleri, dini aktivite ve isteğe bağlı ve program dışı din dersleri ile verildiği görülmektedir.

Kolejde öğrenme zorluğu çeken, zihinsel hastalığı olan ve rehberlikte kaynaştırma dersi gören dezavantajlı öğrenciler de bulunmaktadır. Beş öğrenciye bir öğretmen düşecek şekilde gruplandırılmalar yapılarak kolejdeki dezavantajlı öğrencilerin eğitim ve öğretimleri sağlanmaktadır. Aynı zaman da hem devlet hem de özel okullarda görme ve işitme engelli öğrencileri kayıt etme zorunluluğunun bulunduğu belirtilmektedir. Görme ve işitme engelli öğrenciler diğer öğrencilerle aynı ortamda eğitim almaktadır. Bu kaynaştırma ortamı hem engelli olan öğrenciler hem de diğer öğrenciler açısından farkındalığı ve duyarlılığı geliştirici bir imkan olarak görülebilir (Yıldırım, 2016b:166).

“İnsan ve İnanç Bağlamında Dezavantajlı Gruplara Yönelik Uygulamalar: Sevilla Örneği” başlıklı yedinci makalede Katolik inancı çatısı altında İspanya’da dezavantajlı gruplara yönelik ne tür çalışmalar yürütüldüğü, bu çalışmaların arka planında bulunan insan anlayışı ve bu çalışmalarını motive eden inanç üzerinde durulmaktadır. Makalede, öncelikle dezavantajlılık durumunun ortaya çıkardığı, kısıtlanma, acizyet, güçsüzlük, yalnızlık, dışlanmışlık gibi duygu ve durumlar tahlil edilmiştir. Sonrasında İspanya’daki manevi ve psiko-sosyal bakım uygulamalarının teolojik temelleri incelenmiştir. Bu incelemeler Katolik inancının başat faktör olduğunu ve dezavantajlı gruplara yönelik faaliyetlerin ağırlıklı olarak Katolik Kilisesi çatısı altında yapıldığını göstermektedir. “Katolik inancında dezavantajlılara yönelik yardımlar, esasında Hz. İsa öğretilerine dayanmaktadır. Çünkü Katolik inancında Hz. İsa bütün insanlık için kendini feda etmiştir” (Bayraktar Karahan, 2016:173).

İspanya’da Katolik Kilisesinin yürüttüğü hizmetlerin yanı sıra üniversitelerin ve sivil toplum örgütlerinin de dini nitelikli olmayan manevi ve

psiko-sosyal bakım uygulamaları olduğu da gözlemlenmiş, çocukları ölen anne ve babalara yönelik destek uygulamalarında bulunun Alma Vida: Ruh ve Hayat Derneği ve şiddet mağduru kadınlara yönelik destek uygulamalarında bulunan Ana Bella Function kuruluşu örnek olarak ele alınmıştır.

Eserin sekizinci makalesi olan “Hastanede ve Bağımlılık Rehabilitasyon Merkezinde Manevi Bakım: Sevilla Örneği” başlıklı makalede hastalar ve madde bağımlıları için yürütülen manevi bakım uygulamalarına örnek olarak iki ayrı uygulama ele alınmıştır. İlki, İspanya’da Katolik bir kilise hastanesi olan Saint Juan Hastanesi, ikincisi ise kilise bünyesinde olmayan ve madde bağımlılarına hizmet sunan Project Do Omre Derneği’dir. İncelemeler sonucunda yazar, manevi bakım, fiziksel ve psikolojik sağlığı desteklediğini tespit etmiştir. İnsanın Yaratıcısıyla kurduğu sağlıklı bağ ve yaşadıklarını anlamlandırması “manevi güçlenme”yi sağlamakta, manevi bakımı uygulamaları hasta ve yakınları arasındaki iletişim sorunlarını onarmakta ve sağlıklı iletişimi desteklemektedir. İlaveten din görevlisi ve manevi bakım uzmanlarının ayrı olması, eğitimlerinin de farklılaşmasının gerekli olduğu sonucunu ortaya çıkarmaktadır.

Gözlemlenen madde bağımlılığı ile ilgili yapılan manevi psiko-sosyal bakım uygulamalarının ülkemiz için de uygulanmasının mümkün olduğu belirtilmiştir. İspanya’da Katolik inancı çerçevesinde şekillenen bu uygulamaların ülkemizde İslam dininin tövbe süreciyle bütünleştirilerek daha başarılı sonuçlar alınabileceğine değinilmiştir. Bu değerlendirme ülkemizdeki uygulamalara yön gösterebileceği için önemlidir.

Madde bağımlılığını önleyici çalışmaların da önemi belirtilmiştir. Madde bağımlılığının küçük yaşlara kadar inmesinde ailevi sebeplerin etkisi göz önüne alındığında, aile değerlerinin korunması ve aile içi iletişimin kuvvetlendirilmesiyle bu kullanımların önlenilebileceği ifade edilmiştir (Özdoğan, 2016:200).

“Psiko-Sosyal Destek ve Manevi Bakım Uygulamaları: Augsburg Örneği” başlıklı makalede Almanya’da genç ve çocuklara yönelik uygulamalar ile yaşlılara ve hastalara yönelik uygulamalar sunan kurum ve dernekler incelenmiştir. Almanya’nın iki dünya savaşını da yaşamış olması dezavantajlı gruplar açısından önem arz etmektedir. İncelenen kurumların çoğunun savaş sonrası ihtiyaç üzerine kurulduğu ve sonrasında kurumsallaştığı tespit edilmiştir. Genç ve çocuklara yönelik olarak incelenen dört farklı kurum/kuruluşa dair veriler, Almanya’nın manevi bakım hizmetleri konusunda belirli bir standardı yakaladığını göstermektedir. Genç ve çocuklara yönelik hizmet veren kurum/kuruluşlar, alanlarında uzmanlaşmış ve

uygulamalarını spesifikleştirerek hitap ettikleri dezavantajlı gruplara faydalarını en yüksek düzeye çıkarmaya çalışmaktadırlar.

Almanya’nın bu alandaki başarısının sunduğu hizmetleri kurumsallaştırması ve sivil toplum kuruluşlarını örgütleyerek sosyal hayatın içine katmasıyla yakından ilişkili olduğu ifade edilebilir. Almanya örneğinde dikkat çeken noktalardan bir tanesi de geçmişten getirdiği geleneksel değerleri modern çağ ile buluşturmasıdır. İlaveten alanda çalışan personelin uzmanlaşmış olduğu ve hizmet alanıyla ilgili en az yüksek lisans derecesinde eğitim almış olduğu görülmektedir.

Makalenin sonuç ve öneriler kısmında, ülkemizde sosyal hizmetler ve manevi bakım alanında Almanya örneğinden nasıl faydalanılabileceğini maddeler halinde sıralanması çalışmaya işlevsellik katmaktadır.

Eserin ikinci kısmı olan proje izlenimleri bölümünde katılımcıların proje dair görüşlerine yer verilmiştir. Bu bölümde katılımcılar proje kapsamında incelemelerde buldukları Almanya, İspanya, Macaristan, Slovakya’daki uygulamalara dair gözlem ve değerlendirmelerini kaleme almışlardır.

Çeşitliliği değişiklik göstermekle birlikte dezavantajlı grupların sayısının günümüz toplumlarının hemen hemen hepsine mevcut olduğunu söylemek mümkündür. Her ülkenin sahip olduğu birbirinden farklı sosyo-kültürel, tarihsel arka plan, siyasi ve sosyal durum dezavantajlı grupların da çeşitliliklerini etkilemektedir. Örneğin proje kapsamında gözlemlenen ülkelerden Macaristan’da evsizlik yaygın olarak görülürken, İngiltere ve İspanya’da da madde bağımlılığının yaygın olduğu tespit edilmiştir. Bu durum, ülkelerin mevcut dezavantajlı gruplarına yönelik çalışmalara ağırlık vermeleri ve mikro çalışmalar yapmalarının gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Proje kapsamında gözlemlenen AB ülkelerinde manevi bakım ve rehberlik hizmetleri ile ilgili olarak ortak olarak iki temel husus öne çıkmaktadır. Bunlardan bir tanesi manevi bakım ve rehberlik hizmetlerinin alanında spesifikleştirilmiş kurumlar tarafından, genelde belirli bir dezavantajlı gruba yönelik olarak verilmesi, diğeri ise bu hizmetleri sunan kişilerin genel itibarıyla yüksek lisans veya doktora eğitimi alarak alanda profesyonelleşmiş olduğudur.

İncelenen ülkelerin dini inançlarının manevi bakım ve rehberlik hizmetlerinde etkili olduğu görülmüştür. Örneğin İspanya’da yapılan gözlemler, manevi bakım ve rehberlik hizmetlerinin neredeyse tamamının Katolik kilisesi himayesi altında yapıldığını ortaya koymuştur.

Proje çerçevesinde yapılan incelemeler sonucunda ülkemizde yapılacak olan manevi bakım ve rehberlik hizmetlerinde, ülkenin ihtiyaçları ve sahip oldukları dezavantajlı grupların

yoğunluklarının detaylıca incelenerek bu grupların ihtiyaçlarına göre, gerektiği takdirde bölgesel hizmetlerin sunulabileceği görülmektedir. Aynı zamanda bu alanda hizmet verecek olan personelin alanda eğitim almasının verilecek olan hizmetin niteliğini arttıracığı da ortadadır. Bunu sağlayabilmek adına, yükseköğretim kurumlarında manevi hizmet alanıyla ilgili olarak lisans, yüksek lisans ve doktora eğitim programlarının oluşturulması gerekliliği de aşikardır.

Eser, manevi bakım alanına ilgi duyan araştırmacılara, bu alanda Avrupa ülkelerinin bulunduğu nokta ve uygulama örneklerinin ele alınmış olması sebebiyle, fayda sağlayabilecek niteliktedir.

KAYNAKÇA

- [1] Bayraktar Karahan, F. (2016). İnsan ve İnanç Bağlamında Dezavantajlı Gruplara Yönelik Uygulamalar: Sevilla Örneği. İ. Çapcıoğlu ve F. Z. Belen (Ed.) *Dezavantajlı Gruplar Psiko Sosyal ve Manevi Bakım* içinde (169-185). Ankara: Grafiker Yayınları.
- [2] Belen, F. Z. (2016a). Dezavantajlı Gruplara Yönelik Manevi ve Psiko-Sosyal Bakım Uygulamaları: Sevilla Örneği. İ. Çapcıoğlu ve F. Z. Belen (Ed.) *Dezavantajlı Gruplar Psiko Sosyal ve Manevi Bakım* içinde (15-35). Ankara: Grafiker Yayınları.
- [3] Belen, F. Z. (2016b). Dezavantajlı Gruplara Yönelik Rehberlik Uygulamaları: Almanya, Finlandiya ve İngiltere Örneği. İ. Çapcıoğlu ve F. Z. Belen (Ed.) *Dezavantajlı Gruplar Psiko Sosyal ve Manevi Bakım* içinde (71-102). Ankara: Grafiker Yayınları.
- [4] Çapcıoğlu İ ve Fatma Çapcıoğlu. (2016). Psiko-Sosyal Destek ve Manevi Bakım Uygulamaları: Budapeşte Örneği. İ. Çapcıoğlu ve F. Z. Belen (Ed.) *Dezavantajlı Gruplar Psiko Sosyal ve Manevi Bakım* içinde (s. 37-69). Ankara: Grafiker Yayınları.
- [5] Çapcıoğlu, İ. ve F. Z. Belen. (2016). Önsöz. İ. Çapcıoğlu ve F. Z. Belen (Ed.) *Dezavantajlı Gruplar Psiko Sosyal ve Manevi Bakım* içinde (s. 5-7). Ankara: Grafiker Yayınları.
- [6] Karagül, A. (2012). Manevi Bakım: Anlamı, Önemi, Yöntemi ve Eğitimi (Hollanda Örneği). *Dini Araştırmalar* 14 (40): 5-27.
- [7] Özdoğan, Ö. (2016). Hastanede ve Bağımlılık Rehabilitasyon Merkezinde Manevi Bakım: Sevilla Örneği. İ. Çapcıoğlu ve F. Z. Belen (Ed.) *Dezavantajlı Gruplar Psiko Sosyal ve Manevi Bakım* içinde (187-201). Ankara: Grafiker Yayınları.
- [8] Yıldırım, A. (2016a). İslam Medeniyeti'nde Daru'r-Raha Geleneği ve Bu Geleneğin Batı Medeniyetindeki Bir Benzeri: Sivas ve Sevilla Örneği. İ. Çapcıoğlu ve F. Z. Belen (Ed.) *Dezavantajlı Gruplar Psiko Sosyal ve Manevi Bakım* içinde (133-155). Ankara: Grafiker Yayınları.
- [9] Yıldırım, A. (2016b). Katolik Kilisesinin Dezavantajlı Gençlere Yönelik Uygulamaları: Sevilla Örneği. İ. Çapcıoğlu ve F. Z. Belen (Ed.) *Dezavantajlı Gruplar Psiko Sosyal ve Manevi Bakım* içinde (157-168). Ankara: Grafiker Yayınları.